
СЕКЦИЯ 7
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ
И ОРГАНИЗАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ СВЯЗЕЙ

39-Я СЕСІЯ ГЕНЕРАЛЬНАЙ АСАМБЛЕІ ААН
ПАВОДЛЕ ДЗЁННІКАВЫХ ЗАПІСАЎ РЫГОРА БАРАДУЛІНА

I.M. Aulassenka
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
пр. Незалежнасці, 4, 220030, г. Мінск, Беларусь, AvlasenkIM@bsu.by

У артыкуле распавядаецца пра ўражанні паэта Рыгора Барадулiна ад удзелу ў 39-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН у Нью-Ёрку, што былі адлюстраваныя ў дзённіку паэта. Барадулiн апісваў уражанні ад работы сесіі Генеральнай Асамблеі, ад працы дэлегацыі Беларускай ССР і нью-ёркскага жыцця. Дзённікавыя радкі паэта насычаныя жартамі і іроніяй. Зроблена выснова пра тое, што думкі Барадулiна засведчылі змену каштоўнасцей у менталітэце савецкага чалавека і змену погляда на Злучаныя Штаты.

Ключавыя словы: пісьменнік; паэт; дыпламатыя; Беларуская ССР; Арганізацыя Аб'яднаных Нацый; Генеральная Асамблея; «халодная вайна».

39TH SESSION OF THE UN GENERAL ASSEMBLY
ACCORDING TO THE DIARY RECORDS OF RYHOR BARADULIN

I.M. Aulassenka
Belarusian State University, Niezaliežnasci Avenue, 4, 220030, Minsk, Belarus
Corresponding author: I. M. Aulassenka (AvlasenkIM@bsu.by)

The article deals with the impressions of poet Ryhor Baradulin after participating in the 39th session of the UN General Assembly in New York which were reflected in the poet's diary. Baradulin described his impressions about the General Assembly session, about the work of the delegation of the Byelorussian SSR and the New York everyday social life. The poet's diary pages are full of jokes and irony. The author of the article concludes that Baradulin's thoughts witnessed a change in the values in the Soviet man's mentality and a change in the vision of the United States.

Key words: writer; poet; literature; diplomacy; Byelorussian SSR; Organization of the United Nations; General Assembly; Cold War.

У 1984 г. у складзе беларускай дэлегацыі 39-ю сесію Генеральнай Асамблеі ААН наведаў паэт Рыгор Іванавіч Барадулiн. Вершы, прысвечаныя падарожжы ў Злучаныя Штаты, былі апублікаваныя паэтам

асобным раздзелам пад назвай «У сааўтарстве з Гудзонам» у зборніку «Маўчанне перуна» (1986 г.) [1, с. 241–296]. Але не менш каштоўным дапаўненнем да вершаў з’яўляюцца яго дзённікавыя запісы [2, с. 82–197] Барадулін быў яркім прадстаўніком беларускага пакалення «шасцідзясятнікаў», яго творчасць вызначалася смеласцю і наватарствам у пошуку і выкарыстанні новых літаратурных форм. Гэтая смеласць у форме і асабістых ацэнках адлюстравалася не толькі ў мастацкіх творах амерыканскага цыкла, але і дзённікавых радках. Барадулін знаходзіў новыя эпітэты, новыя формы для адлюстравання Амерыкі, якую ён пабачыў і адчуў. Дзякуючы нефармальным назіранням і адбіткам іх у яго творчасці ў нас ёсць магчымасць паназіраць за дзейнасцю Генеральнай Асамблеі яго вачыма.

Як і іншых беларускіх літаратараў, што пабывалі ў сценах ААН, занепакоенасць у Рыгора Барадуліна абумовіла гонка ўзбраенняў (якая асабліва паскорылася першай палове 1980-х гг.). Асабліва ўражвалі лічбы ваенных выдаткаў, што агучваліся ўжо на першых пленарных пасяджэннях, падчас выступленняў кіраўнікоў дэлегацый у рамках агульнай дыскусіі. «Касмічныя лічбы выдаткаў на зброю ўжо сваім лбом упіраюцца ў космас, чалавечы розум спрадвеку да зор імкнуўся, а лоб вайны ўперся ў іх, – адзначаў паэт у дзённіку. – Каб не стала самай светлай зоркі Сусвету – нашай Зямлі. Зямля, як маятнік Фука пад столлю ААН, трымаецца на тонкім валаску розуму, клёку чалавечага» [2, с. 96].

Але не меншую трывогу паэта выклікалі і іншыя глабальныя праблемы чалавецтва: на голад, масавыя эпідэміі, сацыяльную няроўнасць. Адночы яго ўвагу прыцягнуў здымак з выставы ў штаб-кватэры ААН: «Дзеці – адны косці і ніякага цела. Голад. Жахліва. А побач фота, дзе усё ломіцца ад садавіны, ад дастатку. Фота: маленькі высахлы афрыканчык, як па зморшчаным кіліме, ідзе па пустыні. За ім колькі слядоў, а ўперадзе ўсё сцёрта пяскамі. Няшчаднасць жыцця» [2, с. 162]. Праслухаўшы шэраг дакладаў (асабліва ў Чацвёртым камітэце, дзе абмякоўваліся праблемы дэкаланізацыі), паэт асаблівую ўвагу звярнуў на сацыяльную няроўнасць паміж краінамі: «Фармальна тэхнічна чалавецтва далёка пайшло, але як яшчэ на месцы – разбіраюцца пытанні на ААН і пра кары (допыты), і пра рэлігійную цяжкінасць, і пра жанчын. Усё, як у Сярэднявеччы і яшчэ далей у дрымунасць. А тут яшчэ наступ пустынь, голад. Па тэле паказваюць: як трупікі, адны косці, кладуць на насілку, як адны косці ледзь рухаюцца – у Эфіопіі» [2, с. 175].

Расчараванне з-за няздольнасці сусветнай супольнасці дамовіцца аб спыненні гонкі ўзбраенняў, аб дапамозе краінам, ахопленых голадам, адлюстроўвалася ў паэта не толькі ў сур’ёзных вершах, але і ў іранічных радках. Адарванасць ад жыцця і бесперспектыўнасць (з пункту погляду

паэта) няспынных дыскусій, а таксама двурушнасьць прадстаўнікоў розных дзяржаў на сесіі Генеральнай Асамблеі ААН былі перададзены ў жартаўлівым тоне радкамі верша, запісанага Барадуліным у дзённіку:

А недзе сеюць,
А недзе косяць,
А тут, на сесіі,
Паперкі носяць.
Жах межпланетны,
Як звер калматы,
А тут кампліменты
Раздаюць дыпламаты.
Часамі здаецца,
Што ў цёмным лесе я.
Смех крывіцца:
– Трасца! Працуе сесія [2, с. 170].

У гэтых асабістых радках паэта, адлюстраваных у дзённіку, назіраецца тэндэнцыя трагікамічнага адлюстравання рэчаіснасці: аўтар разумеў, што працэсы, якія выклікаюць яго незадаволенасць, знаходзяцца па-за колам яго непасрэднага ўплыву. Гэта – своеасаблівая форма псіхалагічнай рэакцыі на сітуацыю. У творчасці маладых паэтаў яна стала часам замяняць выкрывальніцкую і абвінаваўчую рыторыку, што была больш характэрнай для творцаў старэйшага пакалення (М. Танка, П.У. Броўкі). І дзённікавыя радкі Рыгора Барадуліна, і асобныя апублікаваныя вершы даволі шчыльна напоўненыя іроніяй, анекдотамі, жартамі.

Асобныя нататкі з прыватных запісаў паэта ствараюць уражанне, што спрэчкі на трыбунах Генеральнай Асамблеі насілі характар спектаклю. Кожны з удзельнікаў пасяджэння адыгрываў сваю ролю, прызначаную сваім нацыянальным урадам, а потым садзіўся на месца і пачынаў жыць сваім сапраўдным жыццём. Барадулін неаднойчы звяртаў увагу на тое, як нягледзячы на ідэалагічную непрымірымасць дэлегаты ад варагуючых бакоў на побытавым, асабістым узроўні лёгка знаходзілі агульную мову. «Сядзяць побач насупроць таблічак фээргэшнікі і гэдэравец, – запісаў ён назіранне з пасяджэння Генеральнай Асамблеі, – гэдэравец частуе цыгарэтай суседа. Далей Ірак і Іран (падкрэслена без гальштукаў усе). Ірак адзелены ад Ізраіля Ireland. Выступае іракавец і лупіць Ізраіль. А фармальна-вонкава ўсе спакойныя» [2, с. 162].

У сваіх запісах Рыгор Барадулін узгадаў і некаторыя жарты, звязаныя з работай Генеральнай Асамблеі. У прыватнасці, ён перадаў у сваіх запісах анекдот, які, відавочна, хадзіў сярод савецкай дэлегацыі,

пра тое, каб перайменаваць афрыканскую дзяржаву Уганду, дзе ў 1970-я гг. прэзідэнтам быў дыктатар Ідзі Амін, у Амінію ці Ідзію. «Амінія, – пазначыў паэт, – не гучыць: царкоўнае. Ідзія: тады жыхары – ідзіёты» [2, с. 108]. Ці вось як апісаў дэлегата з Саламонавых астравоў: «ААН. Саламонавы астравы. Пузаты. Стог валасоў. Думаў, жанчына, але вусы і голас, значыць, мужчына. Не думаў, што з такім жыватом можна быць па-саламонаўску мудрым» [2, с. 110]. Не застаўся па-за ўвагай паэта і лідар Малайзіі: «Прэм’ер-міністр (Махатхір!). Цэлы загон жонак ці в(ыконваючых) а(бавязкі) іх, не месцяцца ва ўсе тры адсекі. Чарнява смуглыя, з бела-паружавелай падсветкай твару» [2, с. 110].

Рыгор Барадулін быў не першым, хто паглядзеў на работу Генеральнай Асамблеі праз призму іроніі. Але калі гумар 1950-х – пачатку 1960-х гг. быў насычаны хутчэй сарказмам і іроніяй, імкненнем высмеяць прадстаўнікоў заходніх дзяржаў, то ў Барадуліна акцэнт змясціліся. Гэтыя яго замалёўкі, што прысвечаны, як правіла, прадстаўнікам краін «трэцяга свету», з’яўляюцца не столькі палітычнай сатырай, колькі элементамі вялікай шматвобразнай кампазіцыі прадстаўнікоў шматаблічнай чалавечай супольнасці – розных культур, рэлігій. Напоўненасць дзённікавых запісаў гумарыстычнымі назіраннямі з’яўляецца адлюстраваннем светапогляду самога паэта, у творчым багажы якога было заўсёды шмат шаржаў. У дадатак, такога кшталту творчая смеласць была вынікам і атмасферы «адлігі» другой паловы 1950-х – пачатку 1960-х гг., падчас якой Рыгор Барадулін і сфарміраваўся як паэт. Змест дзённіка быў сведчаннем змены менталітэту савецкага грамадства, пачаткам яго пэўнай раскаванасці, псіхалагічнай (яшчэ несвядомай) падрыхтоўкі да тых грамадска-палітычных перамен, якія ў другой палове 1980-х гг. рэалізаваліся ў працэсе «перабудовы». Гэтая нарастаючая раскаванасць у ацэнках адлюстравалася і ў поглядзе аўтара на работу сесіі Генеральнай Асамблеі ААН.

У такой форме адлюстраванні Барадулін і свае ўражанні пра работу беларускай дэлегацыі. Сведчаннем гэтаму служыць запіс паэта аб тым, як у ААН успрымалі Беларускаю ССР, знешнепалітычная дзейнасць якой у перыяд «халоднай вайны» галоўным чынам ажыццяўлялася ў рамках міжнародных арганізацый і якая так і не ўсталявала двухбаковыя дыпламатычныя адносіны з іншымі дзяржавамі. У гісторыі рэзанансным стаў выпадак, калі яшчэ на ўстаноўчай канферэнцыі ААН 1945 г. у Сан-Францыска беларускай дэлегацыі прапанавалі шыльду з надпісам «White Russia», што выклікала абурэнне кіраўніка дэлегацыі К.В. Кісялёва [3, с. 58]. Радкі з дзённіка Рыгора Барадуліна засведчылі, што падобнае ўспрыняцце захавалася і праз 40 гадоў. Паэт занатаваў выпадак, калі

арганізатары Генеральнай Асамблеі, заклапочаныя тым, што назва «Byelorussian SSR» не змяшчалася на шыльдзе, спыталі ў міністра замежных спраў А.Е. Гурыновіча: «Вы ўсё-ткі White Russian»? Для прадстаўніка Беларускай ССР гэта было недапушчальна і ў тым сэнсе, што такая фармуліроўка выклікала асацыяцыі з «белымі» часоў грамадзянскай вайны, таму кіраўнік беларускай дэлегацыі знарчыста адказаў: «Не, мы – Red SSR» [2, с. 98].

Многія беларускія пісьменнікі, пабываўшы на сесіях Генеральнай Асамблеі, нават на мерапрыемствах, дзе прымалі ўдзел прадстаўнікі ўсіх трох савецкіх дэлегацый, імкнуліся падкрэсліць нацыянальнае, беларускае. Так, яшчэ у 1963 г., пабыўшы на прыёме дэлегацыі СССР у гонар Валянціны Церашковай, бацькі якой былі родам з беларускай зямлі, Іван Шамякін адзначаў: «Прыемна: гаспадар стала – беларус Грамыка, першая касманаўтка – беларуска. Можам ганарыцца! Хіба акрамя агульнага, савецкага, не павінна быць у нас нацыянальнага гонару?!» [4, с. 114] Рыгор Барадулін у сваіх запісах таксама са шкадаваннем адзначаў недастатковыя намаганні для папулярызацыі беларускай культуры, асабліва ў краінах Захаду. Пасля наведвання чытальнай залы ААН, праглядаючы часопісы, прысвечаныя канкрэтным краінам, ён запісаў такую думку: «“Беларусі” няма. А варта было б, як украінцы, рабіць хоць тры разы на год па-англійску наш часопіс “Беларусь”» [2, с. 96]. Рыхтуючыся да прамовы на Дзень Беларусі ў Клубе рускай кнігі Сакратарыята ААН, ён выказаў шкадаванне: «трэба выступаць па-руску ў Дзень Беларусі» [2, с. 170]. Такім чынам, беларускія пісьменнікі разглядалі работу на Генеральнай Асамблеі як выдатную магчымасць павысіць вядомасць беларускай культуры ў сусветнай супольнасці. І сітуацыя, калі беларуская мова заставалася незапатрабаванай, выклікала заклапочанасць.

Свой вопыт выступлення на сесіі Генеральнай Асамблеі ААН Рыгор Барадулін таксама апісаў з іроніяй. Называючы сябе «ўшацкім мальцам»²², ён у сваім дзённіку прыгадаў такія пачуцці: «Хваляваўся. Ледзь акуляры выкалупаў з кішэні, прайшла хвіліна, а здалося – вечнасць. Зала амаль пустая. На трыбуне ветрык свежы. Як конь, галавой матляў у бок пана старшыні. Адбарабаніў неяк – і з плячэй далоў!» [2, с. 190] Адчуванне адказнасці і ўнікальнага моманту – Барадуліну выпаў гонар выступлення на пленарным пасяджэнні, у Вялікай зале Генеральнай Асамблеі, на тым месцы, дзе звычайна выступаюць старшыні дэлегацыі, лідары найбуйнешых краін свету, – безумоўна, стала прычынай значнага хвалявання.

²² Ад Ушач – раённага цэнтра, непадалёк ад якога нарадзіўся Р.І. Барадулін.

Даволі шмат у сваіх дзённіках Барадулін узгадваў і паўсядзённае жыццё Нью-Ёрка. У 1980-я гг. крымінагенная сітуацыя ў мегаполісе пагаршалася. Ён паступова пераўтвараўся ў адзін з самых небяспечных гарадоў свету. Вядомыя фотаздымкі вагонаў нью-ёркскага метро, абмаляваныя графіці, якраз паходзяць з таго часу – другой паловы 1970–1980-х гг. Менавіта таму так часта на старонках дзённіка Р.І. Барадуліна можна заўважыць ўзгаданні пра наркаманаў, прастытутак, іншых тыпаў асоб з асацыяльнымі паводзінамі. «Бруклін негрыцянскі, пуэртарыканскі раён і так чорны і яшчэ чарней ад галечы, – занатаваў паэт. – Цёмна, як пасля атамнай вайны, адны мёртвыя дамы. Муніцыпалітэт Брукліна, як сава, з чырвонымі вачыма стрэлак гадзінніка, заленавата-шэрая. Раён загнаных, зацкаваных вачэй. Барахол – муніцыпалітэт Брукліна» [2, с. 179]. Наглядзеўшыся на такое аблічча мегаполіса, паэт вобразна заўважыў: «З апалым лісцем кладуцца спаць – апалае лісце людства» [2, с. 179]. Праглядаючы часопіс «Time», аднойчы паэт пазначыў: «Нікога з вядомых не было забіта» [2, с. 175], ускосна звяртаючы ўвагу на трывожнае паўсядзённае крымінагеннае становішча ў горадзе.

Але дзённікавыя запісы Рыгора Барадуліна змяшчаюць не толькі адмоўныя ўражанні ад мегаполіса. Наадварот, у апошнія дні свайго знаходжання ў Злучаных Штатах ён пакінуў такія радкі, у якіх адлюстраваліся і сум, і нежаданне развітвацца, і імкненне глыбей пазнаёміцца з іншым горадам, іншым светам: «Як цяжка было прывыкаць, так і сумнавата расставацца з горадам, дзе ўжо ніколі не будзеш, ніколі не вернешся сюды ў новы і нам не зразумелы свет. Чвэртка года прайшла тут, чвэртка жыцця, якое дэклараваў 84-ты год... ..Пад канец і не такі ён гарласты, крыклівы, як спачатку, асабліва не такі, як падае наша журналісцкая брація. Каб разабрацца, трэба ўдосыць пажыць, узважыць. Людзі ў добрым значэнні гэтага слова нечым падобныя. І клопаты адны, і праблемы адны. Яны, безумоўна, хочучь міру, хочучь спакою. ... За гэты не значны ў вялікім паняцці і даволі вялікі адрэзак так і не зразумеў Амерыку, чым болей жывеш, тым цяжэй пазнаць» [2, с. 191].

Гэтыя словы – яшчэ адно сведчанне таго, што прадстаўнікі больш маладога пакалення беларускіх літаратараў, якія пабылі на сесіях Генеральнай Асамблеі ААН, глядзелі на Злучаныя Штаты Амерыкі ўжо па-новаму. Фактычна гэта сігналізавала аб паступовай змене акцэнтаў у творчасці, аб змене каштоўнасцей у менталітэце самога савецкага чалавека. Асабліва гэта цікава назіраць у дзённікавых запісах паэта, які наведваў Амерыку ў самы пік чарговага вітка гонкі ўзбраенняў. На змену спрошчанай бінарнай апазіцыі «сацыялізм – капіталізм» прыходзіла разуменне шматмернасці аблічча і агульнасці лёсу чалавечай цывілізацыі.

БІБЛІАГРАФІЧНЫЯ СПАСЫЛКІ

1. Барадулін, Р. І. Маўчанне перуна. Мн.: Мастацкая літаратура, 1986.
2. Барадулін Р. І. Дзённікі і запісы. Вып. 4 : 1983–1988. Мінск: Кнігазбор, 2017.
3. Киселёв, К.В. Записки советского дипломата. М.: Политиздат, 1974.
4. Шамякін, І.П. Два месяцы ў Нью-Ёрку / І.П. Шамякін // Полымя. – 1964. – №4. – С. 112–133.

ДЫПЛАМАТЫЯ І МІЖНАРОДНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА Ў ВОБЛАСЦІ КЛІМАТЫЧНАЙ ПАЛІТЫКІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Г.А. Астрога

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, пр. Незалежнасці, 4
220030, г. Мінск, Беларусь, astroga@bsu.by*

Артыкул прысвечаны фарміраванню і рэалізацыям кліматычнай палітыкі Рэспублікі Беларусі і міжнароднаму супрацоўніцтву ў сферы абароны клімату на нацыянальным і глабальным узроўнях. У ёй аналізуецца кліматычнае законодаўства і паэтапныя крокі айчынай кліматычнай дыпламатыі, міжнароднае кліматычнае супрацоўніцтва Беларусі, разглядаюцца асноўныя праграмы і меры, якія прымае дзяржава ў галіне абароны клімату ды адаптацыі да яго змяненняў.

Ключавыя словы: праблема змянення клімату; міжнароднае супрацоўніцтва; Рамачная канвенцыя ААН аб змяненні клімату; Кіюцкі пратакол; Парыжскае пагадненне; кліматычная палітыка Беларусі, кліматычнае законодаўства.

DIPLOMACY AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CLIMATE POLICY OF THE REPUBLIC OF BELARUS

G.A. Astroga

*Belarusian State University, 4, Nezhalzhasci
220030, Minsk, Belarus, astroga@bsu.by*

The article is devoted to the formation and implementation of the climate policy of the Republic of Belarus and international cooperation in the field of climate protection on the national and global levels. It analyzes the climate legislation and gradual steps of domestic climate diplomacy and international climate cooperation of Belarus. It considers